

Original Research / Orijinal Araştırma

Mothers' Infant Feeding Attitudes and The Influencing Factors During The Covid-19 Pandemic Process: Facebook, Instagram Example

Covid-19 Pandemi Sürecinde Annelerin Bebek Besleme Tutumları ve Bu Tutumları Etkileyen Faktörler: Facebook, Instagram Örneği

Ümran Çevik Güner¹, Betül İnan²

Abstract

Aim: This study was conducted to evaluate the infant feeding attitudes of mothers and the influencing factors during the Coronavirus disease-2019 (COVID-19) pandemic process. **Method:** This descriptive and cross-sectional study included 402 mothers who were members of social networks such as Facebook or Instagram related to mother and infant health, and were breastfeeding a 0-6 months of baby. Data were collected between March 01.2021 and June 15,2021 using the 'Mother Identification Form', 'IOWA Infant Nutrition Attitude Scale', 'Edinburgh Postpartum Depression Scale (EPDS)' and 'Breastfeeding Self-efficacy Scale (BSES)' added to the Google Forms. **Results:** According to the results of the study, it was found that the total score of infant feeding attitudes was 64.41±5.50 (min=17, max= 85). It was observed that while the mothers' infant feeding attitudes were affected by their education level, self-efficacy level, and spouse-marriage relationship satisfaction (p<0.05), it was not affected from the mothers' occupation, desire for pregnancy, birth history, presence of other children, breastfeeding during pregnancy, and education about breast milk (p>0.05). In addition, it was found that there was a positive correlation between mothers' infant feeding attitudes and self-efficacy levels, and a negative correlation with depression levels (p<0.001). It was found that the infant feeding attitudes of the mothers who were diagnosed with COVID-19 were lower than those who were not diagnosed (p<0.05). **Conclusion:** During the pandemic, mothers were undecided about breastfeeding. In addition, as the mothers' self-efficacy levels increased and their depression levels decreased, it was observed that their breastfeeding attitudes increased. In this direction, during the pandemic period, mothers should be followed more frequently during pregnancy and postpartum periods to increase breastfeeding and they should be supported more spiritually.

Key words: COVID-19, depression, breastfeeding, self-efficacy, attitude.

Özet

Amaç: Bu araştırma Koronavirüs hastalığı-2019 (COVID-19) pandemisi sürecinde annelerin bebek besleme tutumlarını ve bu tutumları etkileyen faktörleri değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu araştırmaya Facebook ya da Instagram gibi sosyal ağların anne ve bebek sağlığı ile ilgili gruplarına üye olan, 0-6 ay arasında bebeği olup emziren 402 anne katılmıştır. Veriler 01.03.2021 ile 15.06.2021 tarihleri arasında Google anket formuna eklenen 'Anne Tanıtım Formu', 'IOWA Bebek Beslenme Tutum Ölçeği', 'Edinburgh Postpartum Depresyon Ölçeği (EPDÖ)' ve 'Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ)' kullanılarak toplanmıştır. **Bulgular:** Araştırma sonucuna göre bebek besleme tutumları toplam puanının 64.41±5.50 olduğu bulunmuştur (min=17, maks= 85). Annelerin bebek besleme tutumlarının eğitim durumu, öz-yeterlilik düzeyi, eş-evlilik ilişkisi memnuniyet durumundan etkilendiği (p<0,05), annelerin mesleği, gebeliği planlama durumu, doğum öyküsü, başka çocuk varlığı, gebeliğinde emzirme ve anne sütü hakkında eğitim alma durumundan ise etkilenmediği saptandı(p>0.05). Ayrıca annelerin bebek besleme tutumları ile öz-yeterlilik düzeyi arasında pozitif yönde, depresyon düzeyi ile negatif yönde ilişki olduğu saptandı(p<0.001). COVID-19 tanısı alan annelerin bebek besleme tutumlarının tanı almayanlara göre daha düşük olduğu bulundu(p<0.05). **Sonuç:** Pandemi sürecinde anneler anne sütü ile besleme konusunda kararsızdı. Ayrıca annelerin öz yeterlilik düzeyleri arttıkça ve depresyon düzeyleri azaldıkça anne sütü verme tutumlarının arttığı görüldü. Bu doğrultuda, anneler pandemi sürecinde gebelik ve postpartum dönemde emzirmenin artırılması konusunda daha sık izlenmeli ve ruhsal yönden daha fazla desteklenmelidir.

Anahtar kelimeler: COVID-19, depresyon, emzirme, öz yeterlilik, tutum.

Geliş tarihi / Received: 17.11.2021 Kabul tarihi / Accepted: 01.04.2022

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü / Türkiye

²Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı / Türkiye

Address for Correspondence / Yazışma Adresi: Ümran Çevik Güner, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Türkiye
umrancevik@hotmail.com

Guner UC, Inan B. Mothers' Infant Feeding Attitudes and The Influencing Factors During The Covid-19 Pandemic Process: Facebook, Instagram Example. TJFMPC, 2022;16(2): 357-366

DOI: 10.21763/tjfm.1024755

Giriş

Koronavirüs (Coronavirus disease-2019, COVID-19) pandemisi, dünya çapında yaşamın her alanını etkilemektedir. COVID-19 damlacık ve yakın temas ile bulaştığı için sokağa çıkma yasağı, karantina ve sosyal mesafe gibi alınan önlemler hayatın normal seyrini değiştirerek insanlarda fizyolojik ve psikolojik sorunlara neden olmuştur.¹ Bu önlemler tüm yeni doğum yapmış ve emziren anneleri de etkilemiştir. Özellikle COVID-19 şüphesi olan veya tanı alan anneler doğumdan sonra bebeklerinden ayrılma sorunu yaşamış ve emzirme dahil bebeği ile yakın temas kuramamıştır.² Doğa ve insan kaynaklı afetlerin annelerde psiko-duygusal hassasiyet oluşturduğu ve emzirme sürekliliğini etkilediği bilinmektedir.³

Emzirmeye doğru zamanda başlanması ve devam edilmesi anne ve bebek sağlığı açısından kısa ve uzun dönemde pek çok olumlu katkı sağlamaktadır.⁴ Anne sütü sağlıklı büyüme ve gelişme için özellikle ilk bir yaş içerisinde bebeğin beslenme gereksinimlerini karşılaması nedeniyle en ideal gıdadır. Önceki araştırmalar anne sütünün bebeklerin yaşam süresini ve yaşam kalitesini artırdığını ve yetişkinlikte hastalıkların oluşmasını engellediğini göstermektedir.⁵ Emzirme bebeklere ve annelere fayda sağlasa da, annenin emzirmeye başlama ve emzirmeyi devam ettirme kararı birçok faktörden etkilenmektedir. Başarılı bir emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesi için annelerin gebelik sırasında ve doğumu izleyen dönemde, bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı olmaları, emzirme sırasındaki zorluklarla baş edebilmeleri, laktasyon döneminde kaliteli beslenmeleri ve öz yeterliliklerini artırmaları oldukça önemlidir. Annelerin başkalarından gördüğü örnekler, emzirmeye yönelik önceki deneyimleri, düşünce ve inançları, doğum öncesi ve sonrası eğitim alma durumu, psikolojik durumu, sütünün yeterli olup olmadığı konusundaki kaygıları, bebeğin ve annenin sağlık durumu, doğduktan sonraki ilk saatlerde ve günlerde beslenebilme durumları ve çevrenin desteği, emzirme konusunda hissettiği öz-yeterliliğini etkileyebilmektedir.^{6,7} Emzirme öz-yeterlilik algısı annenin emzirmeye ilişkin hissettiği yeterliliklerdir. Emzirme öz-yeterliliği düşük olan annelerin doğum sonu dönemde çok daha fazla depresyona yatkın olduğu bildirilmiştir.^{8,9} Bununla birlikte gebelik döneminde yaşanan stres ve doğum sonu dönemde emzirmenin uygun şekilde başlatılmamasının hem etkili emzirmenin sağlanmasını hem de doğum sonu depresyon artışını etkilediği bildirilmektedir.^{4,6,10} Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), ideal olarak doğumdan sonraki bir saat içinde emzirmeye başlamayı ve ilk 6 ay sadece anne sütüyle beslenmeyi ve 2 yaşına kadar ek gıdalarla birlikte anne sütüne devam etmeyi önermektedir. Bununla birlikte DSÖ COVID-19 gibi olağanüstü durumlarda anne sütü ile beslemenin başlatılması ve sürdürülmesinin önemine de dikkat çekmektedir.¹¹ Emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesinin teşvikinde sağlık merkezleri önemli konumdadır. Ancak emziren anneler, COVID-19 virüsüne maruz kalma korkusuyla sağlık merkezlerine başvurma konusunda isteksizdirler.¹ Ayrıca COVID-19 pandemisi ile birlikte anneler emzirme hakkında endişe ve kararsızlıklar da yaşamaktadır.⁹ Daha önceki pandemilerin annelerin ruhsal durumlarını ve emzirme düzenini etkilediği sonuçları göz önüne alındığında COVID-19 pandemisi sürecinde emziren annelerin bebek besleme tutumlarının araştırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Literatürde pandemi seyrinde emzirmenin devam etmesi gerekliliği ve önemi konusunda birçok öneri ve bilimsel çalışma yayınlanmaya başlanmış olmasına rağmen,^{12,13} annelerin bebek besleme tutumları (anne sütü verme/emzirme eğilimleri) araştırılmamıştır. Bu doğrultuda bu çalışma annelerin pandemi sürecinde bebek besleme tutumlarını ve etkileyen faktörleri değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Şekli

Araştırma tanımlayıcı ve kesitsel nitelikte bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem: Bu araştırmanın evrenini Facebook ve Instagram gibi sosyal ağlarda bulunan 10.000 ve üzeri üyeye sahip anne ve bebek sağlığı ile ilgili 5 grubun üye anneleri oluşturmuştur. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada bu gruplara üye, 0-6 ay arasında bebeği olup emziren, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 402 anne yer almıştır. Annelere araştırmacılar tarafından Google Forms aracılığıyla hazırlanan anket formu 01.03.2021 ile 15.06.2021 tarihleri arasında (COVID-19 pandemi sürecinin 1. yılında) çevrimiçi sosyal ağlar üzerinden iletilmiştir. Araştırmanın örneklem hesabında sosyal ağlardaki kişi sayısı 10.000 ve üzeri olarak $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde ve $d=0.05$ örnekleme hatası $p=0,5$ $q=0,5$ için 370 kişi olarak hesaplanmıştır.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri: 0-6 ay arası bebek sahibi olma, 18 yaş üzerinde ve okur yazar olma, çalışmaya katılmayı kabul etme.

Araştırmanın Değişkenleri: Bu çalışmanın bağımlı değişkeni annelerin pandemi sürecinde bebek besleme tutumları olup bağımsız değişkenini ise annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, sosyo-ekonomik durumu, gebeliği planlama durumu, postpartum depresyonu, emzirme öz yeterliliği vb. değişkenler oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Annenin genel özelliklerini belirlemek için 23 sorudan oluşan Anne Tanıtım Formu, anne sütü verme eğilimlerini değerlendirmek için IOWA Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği, depresyon düzeylerini değerlendirmek için Edinburgh Postpartum Depresyon Ölçeği (EPDÖ), emzirme etkililiğini değerlendirmek için Emzirme Öz- yeterlilik Ölçeği (EÖYÖ) kullanılmıştır.

Anne Tanıtım Formu: Bu form annelerin yaş, eğitim düzeyi vb. gibi sosyo-demografik özellikleri ile anne sütü ve COVID-19 tanısı alma durumunda emzirme hakkındaki görüş ve uygulamalarını değerlendiren bir tanıtım formudur. Bu form araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilmiştir.^{14,15,16,17,18,19}

IOWA Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği: Emzirmeye karşı annelerin tutumlarını değerlendirmek ve bebek besleme yönteminin seçimi yanı sıra emzirme süresini tahmin için tasarlanmıştır. Bu ölçek Kızıltepe (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmış olup 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (kesinlikle katılıyorum) arasında değişen 5'li Likert tipi ve 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 9 madde anne sütüyle besleme konusunu olumlamaktayken, 8 madde formül beslenme konusunda olumlu ifadeler içermektedir. Formül beslenme maddeleri ters (1=5, 2=4, 4=2 ve 5=1) puanlandırılmaktadır. Toplam puan 17-85 arasında değişmektedir. Alınan puan 70-85 arasında ise emzirmeye yatkınlık, 49-69 arasında ise kararsızlık ve 17-48 arasında ise formül mama ile beslemeye yatkınlık söz konusudur. Cronbach alfa katsayısı 0,70 bulunmuştur.²⁰ Bu çalışmada ise Cronbach alfa değeri; 0,79 olduğu saptanmıştır.

Edinburgh Postpartum Depresyon Ölçeği (EPDÖ): Doğum sonrası dönemde depresyon yönünden riski belirlemek ve düzeyi ile şiddet değişimini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Engindeniz ve arkadaşları(1996) tarafından yapılmıştır. Toplam 10 sorudan oluşan ölçek, dördümlü Likert tipi ölçüm sağlamaktadır. Yanıtlar 0-3 arasında puanlanmakta olup ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 ve en yüksek puan 30'dur. Ölçeğin toplam puanı bu madde puanlarının toplanması ile elde edilir. Ölçeğin kesme puanı 12/13 olarak bildirilmiş olup, toplam ölçek puanı kesme noktasından fazla olan kadınlar risk grubu olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,79 olarak bulunmuştur.²¹ Bu çalışmadaki Cronbach alfa değeri ise 0,76 olarak saptanmıştır.

Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği-Kısa Form (EÖYÖ): Türkçe uyarlaması Aluş Tokat ve Okumuş (2010) tarafından yapılan bu ölçek 14 maddeden oluşmakta ve annelerin emzirmeye ilişkin kendilerini ne kadar yeterli hissettiklerini değerlendirmektedir. Ölçek 5'li Likert tipte olup, 'hiç emin değilim' (1 puan) ve 'her zaman eminim' (5 puan) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek minimum puan 14, maksimum puan 70'tir. Ölçeğin kesme noktası yoktur ve puanın artması emzirme öz- yeterliliğin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.²² Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,86 olup bu çalışmada ise Cronbachs alfa güvenilirlik katsayısı 0,92 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Tüm istatistiksel analizler SPSS versiyon 22.0 kullanılarak yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistik (ortalama ve standart sapma yüzde ve frekans ölçümleri), t testi, korelasyon ve çoklu değerlendirme için regresyon analizi kullanılmıştır. Normallik değerlendirmesi Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılık $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Ölçek yazarlarından ve araştırmanın yapılabilirliği için Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan (2021/04-07 sayılı) izin alınmıştır. Ankete katılımın başında çalışmanın niteliği, gizlilik konuları, gönüllülük esasına dayandığı hakkında bilgilendirme yapılmış ve katılımcıların yazılı onamları alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın belirli bir zaman aralığında yapılmış olması ve çalışmanın yapıldığı zamanda pandemi sürecinin devam etmesi nedeniyle anneler ile yüz yüze anket uygulanamaması araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Ayrıca diğer bir sınırlılık ise araştırmaya sadece ilgili sosyal ağlardaki çevrimiçi erişim imkanlarına sahip annelerin katılabilmiş olmasıdır. Araştırmanın verileri ülkemizdeki tüm annelere genellenemez.

Bulgular

Tablo 1'e göre annelerin %42,0'sinin 25-29 yaş arasında olduğu, yaklaşık yarısının (%47,0) lisans derecesine sahip olduğu, %56,2'sinin ev hanımı olduğu, %63,7'sinin doğum şeklinin sezaryen olduğu, %72,4'ünün çocuklarının 0-3 aylık olduğu, %60,2'sinin ilk çocuğu olduğu, %58,0'ının başka çocuğu olmadığı saptanmıştır. Annelerin %91,8'inin gebeliği isteyerek planladığını, gebelik döneminde %53,2'sinin emzirme ile ilgili eğitim almadığı, %80,1'inin evlilik ve eş memnuniyetinin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Annelerin tanıtıcı özellikleri

	n	%
Yaş		
18-24	51	12,,7
25-29	169	42,,0
30-35	125	31,,1
36 ve üzeri	57	14,,2
Eğitim durumu		
İlkokul	37	9,,2
Ortaokul-Lise	98	24,,4
Ön-lisans	78	19,,4
Lisans	189	47,,0
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	176	43,,8
Ev hanımı	226	56,,2
Gebeliği planlama durumu		
Planlanmış gebelik	369	91,,8
Planlanmamış gebelik	33	8,,2
Doğum Öyküsü		
Normal	146	36,,3
Sezaryen	256	63,,7
Çocuk sırası		
İlk çocuk	242	60,,2
Sonraki çocuk	160	39,,8
Başka çocuk durumu		
Evet	158	42,0
Hayır	244	58,0
Gebelik döneminde emzirme ve anne sütü ile ilgili eğitim alma durumu		
Evet	187	46,8
Hayır	213	53,2
Evlilik ve Eş ile İlişki Memnuniyet Durumu		
İyi	321	80,1
Orta	69	17,2
Kötü	11	2,7
Bebek yaşı		
0-3 aylık	291	72,4
4-6 aylık	111	27,6

Annelerin %83,1'nin doğumdan sonra ilk besin olarak anne sütü verdiği, %53,3'nün doğumdan sonraki ilk 1 saat içinde emzirdiği bulunmuştur (Tablo 2). Annelerin %63,2'si sadece anne sütüyle besleme süresinin ilk 6 ay olduğunu, %72,9'u tamamlayıcı besinlerle birlikte emzirme süresinin 24 ay olduğunu bildirmiştir.

Annelerin hemen hemen üçte ikisinin (%74,6) COVID-19 geçirme/tedavisi alma durumunda bebeğin emzirilmesi gerektiğini düşündüğü, bu konu ile ilgili %61,7'sinin sağlık kuruluşlarından bilgi aldığı saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2, Annelerin anne sütü ve COVID-19 tanısı alma durumunda emzirme hakkındaki görüş ve uygulamaları

	n	%
Annelerin doğumdan sonra verdiği ilk besin		
Anne sütü	334	83,1
Formül mama	56	13,9
Diğer(zemzem, şekerli su vb)	12	3,0
Annelerin doğumdan sonraki ilk emzirme zamanı		
İlk 1 saat	210	53,3
1 - 24 saat	145	36,8
1 - 10 gün	29	7,4
10 gün üzeri	10	2,5
Annelerin sadece anne sütüyle beslenme süresi hakkındaki görüşleri		
İlk 6 ay sadece anne sütü verilmeli	254	63,2
12 aya kadar sadece anne sütü verilmeli	148	36,8
Annelerin tamamlayıcı besinlerle birlikte emzirme süresi hakkındaki görüşleri		
6, aya kadar devam etmeli	35	8,7
12, aya kadar devam etmeli	74	18,4
24 aya kadar devam etmeli	293	72,9
Annelerin COVID-19 tanısı alma durumunda emzirme hakkındaki görüşleri		
Emzirilmeli	300	74,6
Emzirilmemeli	102	25,4
Annelerin pandemi sürecinde emzirme hakkındaki bilgi kaynakları		
Araştırma ve çevre	32	8,0
Sağlık kuruluşları	248	61,7
Sosyal medya	122	30,3

Tablo 3'e göre, annelerin bebek besleme tutumlarını eğitim durumu, öz- etkililik yeterlilik puanları ve eş- evlilik ilişki memnuniyet durumunun etkilediği görülmüştür. İlkokul mezunu annelerin, lisans ve ön-lisans mezunu olan annelere göre daha düşük anne sütü verme eğilimleri olduğu bulunmuştur ($p<0,001$). Öz-etkililik yeterlilik düzeyi arttıkça anne sütü verme eğilimlerinin arttığı saptanmıştır ($p<0,001$). Ayrıca eş ve evlilik ilişki memnuniyeti orta ve iyi düzeyde olan annelerin kötü olan annelere göre anne sütü verme eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Çocuk yaşı, anne yaşı, çalışma durumu, gebeliği planlama durumu, doğum öyküsü, başka çocuk varlığı, gebeliğinde emzirme ve anne sütü hakkında eğitim alma durumu bağımsız değişkenlerinin ise annelerin anne sütü verme eğilimlerini etkilemediği saptanmıştır ($p>0,05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Annelerin bebek besleme tutumlarını etkileyen faktörler

Model	Standardize edilmemiş katsayılar		β	t	p	%95 GA	
	β	SH				Alt	Üst
Sabit	54,082	2,162		25,010	<,001*	49,830	58,333
25-29 yaş	0,214	0,859	0,019	0,249	,804	-1,476	1,903
30-35 yaş	0,725	0,951	0,061	0,762	,447	-1,145	2,595
36 ve üzeri	0,831	1,094	0,052	0,759	,448	-1,321	2,983
Ortaokul-Lise	0,944	0,732	-0,068	-1,289	,198	0,496	2,384
Ön-lisans	3,105	0,763	-0,243	-4,070	<,001*	1,605	4,606
Lisans	4,605	1,064	-0,237	-4,327	<,001*	2,512	6,697
Çalışma Durumu	0,207	0,640	0,019	0,324	,746	-1,051	1,466
Bu gebeliği planlama durumu	0,303	0,981	0,015	0,309	,758	-1,625	2,231
Doğum öyküsü	0,757	0,554	0,066	1,365	,173	-0,333	1,846
Başka çocuk varlığı	-0,307	0,436	-0,039	-0,704	,482	-1,165	0,551
Çocuk sırası	-0,044	0,695	-0,004	-0,063	,950	-1,410	1,322
Gebelikte eğitim alma (Emzirme ve anne sütü)	-0,509	0,519	-0,046	-0,980	,328	-1,529	0,512
EÖYÖ toplam puanı	0,155	0,028	0,265	5,456	<,001*	0,099	0,211
Evlilik memnuniyet(İyi)	2,807	1,553	0,204	1,808	,049**	-0,246	5,860
Evlilik memnuniyet(Orta)	3,445	1,644	0,234	2,096	,037**	0,214	6,677
Bebek yaşı	-0,087	0,536	-0,008	-0,163	,871	-1,140	0,966

Çoklu Regresyon Analizi

 β : Regresyon katsayısı, SH: Standart hata, GA: %95,0 güven aralığını ifade etmektedir,F=5,326; R²=0,182; Adj R²=0,148

*P<,001; **p<,05

Annelerin IOWA bebek besleme tutumları ile EÖYÖ ve EPDÖ arasında, ayrıca EPDÖ ile EÖYÖ arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p < 0,01) (Tablo 4).

Tablo 4. Annelerin bebek besleme tutumları ile emzirme öz-yeterlilik düzeyleri ve postpartum depresyon düzeyleri arasındaki ilişki

Ölçekler	EÖYÖ		EPDÖ	
IOWA	r=0,254	p=,000**	r= -0,112	p=,025*
EPDÖ	r=-0,354	p=,000**	r=1,000	

Pearson korelasyon analizi * p<,05 **p<,01

COVID-19 tanısı alan ve almayan tüm annelerin genel olarak bebek besleme tutumu $64,41 \pm 5,5$ puan olup, anne sütü verme eğilimleri yönünden kararsız düzeyde olmaları ile birlikte, COVID-19 tanısı alan annelerin, almayanlara göre daha kararsız oldukları saptanmıştır. Bu sonuç istatistiksel yönden sınırda anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$) (Tablo 5).

Tablo 5. COVID tanısı alan ve almayan annelerin bebek besleme tutumlarının değerlendirilmesi

	IOWA	Alt-üst değerler
COVID Tanısı alan (n=69)	63,23±5,4	50,00-77,00
COVID Tanısı almayan (n=333)	64,66±5,4	47,00 -76,00
t testi	-1,972	
p	,049*	
Toplam(n=402)	64,41±5,5	47.0 -77,00

t=Bağımsız gruplarda t testi *p<,05

Tartışma

DSÖ doğumdan sonraki ilk bir saat içinde anne sütüne başlanmasını, 6 aya kadar sadece anne sütü ile beslenmeyi ve çocuk 2 yaşına gelene kadar anne sütü ile beslenmeye devam edilmesini önermektedir.¹¹ Ancak COVID-19 pandemisi gibi belirsiz zamanlarda emzirme kesintiye uğrayabilir ve hatta annenin emzirmeyi bırakmasına neden olabilir.¹ Çünkü annelerin en önemli kaygılarından biri de bebeğine anne sütü kaynaklı hastalık bulaşma korkusudur. Ülkemizde pandemi sürecinde annelerin bebek besleme tutumlarını ve etkileyen faktörleri değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamış olup annelerin bebek besleme tutumlarının incelendiği bu ilk çalışmadaki bulgular literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Bu çalışmada annelerin %83,1'inin doğumdan sonra ilk besin olarak anne sütü verdiği, %53,3'ünün doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirdiği saptanmıştır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonunun (UNICEF) Dünya Çocuklarının Durumu 2019 Raporuna göre, bebeklerin %44'ü doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirmeye başlanmakta ve 6 aylıktan küçük bebeklerin %42'si sadece anne sütü almaktadır. Yaşamın ilk üç gününde, dünya çapında yenidoğanların %43'üne anne sütü dışında sıklıkla sade/şekerli su, bal, çay, hayvan sütü, bebek maması gibi sıvılar veya yiyecekler verilmektedir.²³ Ülkemizde Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018) raporuna göre çocukların %98'i emzirilmiştir. Doğumdan sonraki ilk 1 saat içinde emzirilme oranı %71, doğumdan sonraki ilk 1 gün içinde emzirilme oranı %86 ve prelakteal (emzirme öncesi) besin alan çocukların oranının %42 olduğu belirtilmiştir.²⁴ Uluslararası araştırmalarda, kadınların çoğunun doğumdan altı hafta sonra emzirmeyi bıraktığı gösterilmektedir.²⁵ COVID-19 pandemisi sürecinde yapılan çalışmalarda doğumdan sonraki ilk emzirme zamanının (sırasıyla %56,0, %58,1 oranında) ilk bir saatte olduğu bildirilmiştir.^{26,27} Bu çalışma bulgularına göre ilk verilen besin ve emzirme zamanı yönünden dünya verileri ile karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine ve pandemi sürecinde yapılan çalışmalara göre ise benzer olsa da yine de bu oranın istenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu sonucun pandemi sürecinin getirdiği enfeksiyon bulaştırma ve çocuğunu hastalıklardan koruma kaygısı kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca annelerin 'Sadece 6 ay anne sütüyle beslenmeli' (%63,2), 'Tamamlayıcı besinlerle birlikte 24 ay anne sütü ile beslemeli' (%72,9) ve 'COVID-19 tanısı alma durumunda emzirilmeli' (%74,6) olarak bildirdikleri görüşlerinin çok da yüksek oranlarda olmadığı görülmektedir. Benzer çalışmalarda da COVID-19 tanısı alma durumunda annelerin emzirmemeleri ve biberonla beslemenin daha doğru olacağını savunmaları bilgi ve farkındalık eksikliğini göstermesi açısından çalışmamızla benzerlik göstermektedir.^{12,16,27}

Çalışmamızda COVID-19 sürecinde anne sütü verme hakkında annelerin %61,7'sinin sağlık kuruluşlarından, %30,3'ünün ise sosyal medyadan bilgi aldığı saptanmıştır. Hull ve arkadaşları (2020) çalışmalarında, 340 kişinin, COVID-19 ile ilgili endişelerini açıklamıştır. Ankete katılan 129 kişi (%61) COVID-19 sürecinde korku ve ulaşamama nedeniyle yüz yüze sağlık hizmetlerini alamadıklarını bildirmiştir. Ankete katılanların

büyük çoğunluğunun COVID-19 sürecinde anne sütü hakkında 207 kez Ulusal Emzirme Yardım Hattı, 22 kez Live Chat ve diğer bağlantılar (örn. e-posta danışmanlığı, grup toplantıları, sosyal medya vb) aracılığıyla bilgi edindiklerini söylemişlerdir.²⁸ COVID-19 tanısı alan ve almayan annelerin emzirme ile ilgili bilgi kaynaklarını sorgulayan benzer çalışmalarda en yüksek oranda internet ve sosyal medya olduğu belirlenmiştir.^{16,29} Sağlık hizmetlerinin uygulamasında da pandemi süreci ile ilgili kısıtlılıklar olması nedeniyle teknolojik ulaşım kaynaklarının kullanımında artış olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma ile annelerin eğitim durumlarının bebeklerini besleme tutumlarını etkilediği saptanmıştır. İlkokul mezunu anneler, ön- lisans ve lisans mezunu olan annelere göre daha düşük oranlarda anne sütü verme eğilimlerine sahipti. Bulgularımız, bu konuda yapılmış benzer çalışmaların bulguları ile benzerdir.^{9,15,19,27,30} Çalışmamızda annelerin öz-yeterlilik düzeyi arttıkça anne sütü verme eğilimlerinin arttığı saptanmıştır. Literatürde annelerin kendilerini emzirme konusunda yeterli ve başarılı hissettiklerinde ve emzirme konusunda desteklenip öz-yeterlilikleri yükseltildiğinde emzirme başarılarının arttığı bulunmuştur.^{18,31} Bu çalışmalar bizim araştırmamızın sonucunu destekler nitelikte olup emzirme başarısı ile öz yeterlilik arasındaki pozitif ilişkiyi doğrulamaktadır. Bu çalışma bulgularına göre, anne sütü verme eğilimini etkileyen bir diğer faktörün ise eş ve evlilik ilişkisi memnuniyeti olduğu ve orta-iyi düzeyde olan annelerin kötü düzeyde olan annelere göre anne sütü verme eğilimlerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yapılan benzer çalışmalarda eşin sosyal desteğinin annelerin emzirme devamlılığına, başarısına, depresyon düzeylerine, öz etkililik düzeylerine etkili olduğunu bulmuştur.^{9,14,27}

Bu çalışmada COVID 19 tanısı alan ve almayan tüm annelerin emzirme öz- yeterlilik düzeyleri arttıkça anne sütü verme eğilimlerinin arttığı ve postpartum depresyon düzeyleri arttıkça anne sütü verme eğilimlerinin azaldığı bulunmuştur. Ayrıca annelerin emzirme öz yeterlilik düzeyleri arttıkça depresyon düzeylerinin azaldığı saptanmıştır (p<0.001). Yapılan benzer çalışmalarda bebeğini mama ile besleyen annelerin emziren annelere göre daha yüksek düzeyde depresif belirtiler gösterdiği görülmüştür.^{4,8,10} Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda COVID-19 salgını sırasında hamile ve emziren kadınlar arasında yüksek düzeyde depresyonun emzirme, anne bebek bağlanma sorunları, öz yeterlilik eksikliği, yalnızlık duyguları, belirsizlik ve sosyal destek eksikliği ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır.^{1,32-34} Bu sonuçlar annenin kendi beden ve ruh sağlığı yerinde olmadıkça bebeğine sağlıklı bir şekilde bakabilmesinin ve uzun dönem emzirebilmesinin mümkün olamayacağını düşündürmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar da doğum sonu depresyon yaşayan annelerin emzirme ile ilgili daha fazla sorun yaşadıklarını vurgulaması yönünden çalışma bulgularımızla benzerdir.

Çalışmamızda COVID-19 tanısı alan ve almayan tüm annelerin anne sütü verme eğilimlerinde kararsız oldukları bulunmuştur. Bununla birlikte COVID-19 tanısı alan annelerin anne sütü verme eğilimlerinin COVID-19 tanısı almayanlara göre daha düşük ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. DSÖ COVID-19 Rehberi, mevcut kanıtlara dayanarak, enfeksiyon kontrol önlemlerini uygularken 'COVID-19 şüphesi olan veya tanısı doğrulanmış annelerin emzirmeye başlamalarını, emzirmeye devam etmeleri için teşvik edilmesini ve bebeklerinden ayrılmamaları gerektiğini' önermektedir.¹² Rodrigues ve arkadaşlarının (2020) yapmış olduğu çalışmada COVID-19 ile enfekte annelerden alınan anne sütü örneklerinin çoğu SARS-CoV-2 (Severe Acute Respiratory Syndrome-Coronavirus-2/Ağır Akut Solunum Sendromu-Koronavirüs-2) virüsü için negatif test edilmiş olsa da, çoğu bebek hiç anne sütü almamıştır.¹³ Yapılan birçok çalışma COVID-19 geçiren annelerin emzirmediklerini ve emzirmeyi bırakmaya daha yatkın olduklarını bildirmiştir.^{16,27,29,35-37} Pandemi sürecinde emziren annelerin emzirme durumlarının değerlendirildiği çalışmalar ise pandeminin emzirmeyi olumsuz etkilediğinden, emzirme oranlarındaki düşüşlerden bahsetmektedir.^{38,39} Bu sonuçlar pandemi sürecinin emziren annelerin emzirmeye ara verme ya da emzirmeyi bırakma kararı alabilecekleri kötü bir süreç olduğunu göstermesi yönünden çalışmamızla benzerdir.

Sonuç ve Öneriler

COVID-19 pandemisi sürecinde annelerin anne sütü verme eğilimlerinin kararsız düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca annelerin öz- yeterlilik ve depresyon düzeylerinin de bu süreçte bebek besleme tutumları, yani anne sütü verme eğilimleri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Emzirmenin korunması, teşvik edilmesi ve desteklenmesi çocuk ve anne sağlığı için bir önceliktir. DSÖ'ye göre COVID-19 tanısı alan ya da şüpheli durumlarda anneler uygun önlemleri aldıkları sürece bebeklerini emzirebilirler. Bu doğrultuda pandemi sürecinde hemşireler ve konu alanında çalışan sağlık profesyonelleri tarafından özellikle eğitim düzeyi düşük anneler olumlu bebek besleme tutumlarını geliştirmeye yönelik olarak yakından takip edilmeli, bu annelere

daha fazla anne sütü ve emzirme eğitimleri verilmeli ve anneler ruhsal yönden daha fazla desteklenmelidir. Ayrıca emziren annelerin eş desteğini artırmak amacıyla eşlerin de anne sütünün önemi ve artırılmasındaki rolleri hakkında eğitimler planlanmalıdır. Birinci basamakta COVID-19 pandemisi sürecinde annelerde emzirme öz-yeterlilik ve depresyon taramalarının yapılması, bununla birlikte emziren annelerin öz yeterliliklerinin artırılması ve depresyonun azaltılması ile ilgili daha fazla deneysel araştırmaların yapılması önerilir. Bizim araştırmamızda yer almamakla birlikte gelecek araştırmalarda ülkemizdeki pandemi sürecinde COVID-19 tanılı annelerin emzirmekten çekinme durumlarında kullanacakları alternatif besleme yöntemlerinin (enjektör, bardakla besleme, orogastrik sonda vb.) de araştırılması önerilir.

Teşekkür

Çalışmaya katılan annelere özellikle teşekkür etmek istiyoruz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar ÜÇG ve Bİ bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansman Kaynağı

Yazarlar bu çalışmanın herhangi bir fon almadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

1. Gribble K, Marinelli KA, Tomori C, Gross MS. Implications of the COVID-19 pandemic response for breastfeeding, maternal caregiving capacity and infant mental health. *Journal of Human Lactation* 2020; 36(4), 591-603. <https://doi.org/10.1177/0890334420949514>
2. Stuebe A. Should infants be separated from mothers with COVID-19? First, do no harm. *Breastfeeding Medicine* 2020; 15(5), 351-352. <https://doi.org/10.1089/bfm.2020.29153.ams>
3. Crew C. Infant and young child feeding practices in the context of natural disasters: A Systematic review. The thesis of Master of Public Health, University of North Carolina, 2019; s: 12-21. <https://doi.org/10.17615/gdpj-mb62>
4. Zanardo V, Tortora D, Guerrini P, et al. Infant feeding initiation practices in the context of COVID-19 lockdown. *Early Human Development* 2021;152:105286. <https://doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2020.105286>
5. Horta B, Victora C, World Health Organization. The long-term effects of breastfeeding: A Systematic review. Geneva, Switzerland: World Health Organization 2013; <https://apps.who.int/iris/handle/10665/79198> Accessed 22 Aug, 2021
6. Aluş Tokat M, Okumuş H. Emzirme öz-yeterlilik algısını güçlendirmeye temelli antenatal eğitimin emzirme öz-yeterlilik algısına ve emzirme başarısına etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2013; 10:21–9.
7. Mızrak Şahin B, Özerdoğan N. Başarılı emzirme için sosyal bilişsel ve emzirme öz-yeterlilik kuramlarına dayalı hemşirelik bakımı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2014;11(3): 11-15.
8. Zubarán C, Foresti K. The correlation between breastfeeding self-efficacy and maternal postpartum depression in Southern Brazil. *Sexual & reproductive healthcare* 2013; 4(1): 9- 15. <https://doi.org/10.1016/j.srhc.2012.12.001>
9. Beheshti MAZ, Alimoradi Z, Bahrami N, Allen KA, Lissack K. Predictors of breastfeeding self-efficacy during the COVID-19 pandemic. *Journal of Neonatal Nursing* 2021; <https://doi.org/10.1016/j.jnn.2021.08.012>
10. Chaves C, Marchena C, Palacios B, Salgado A, Duque A. Effects of the COVID-19 pandemic on perinatal mental health in Spain: Positive and negative outcomes. *Women Birth* 2021;21:1871-5192. <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2021.01.007>
11. World Health Organization. Exclusive breastfeeding for optimal growth, Development and health of infants Geneva. https://www.who.int/elena/titles/exclusive_breastfeeding/en/ Accessed; 30 July, 2021
12. WHO Clinical management of COVID-19: interim guidance World Health Organization, Geneva 2020;42-44. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/332196> Accessed 22 Aug, 2021
13. Rodrigues C, Baía I, Domingues R, Barros H. Pregnancy and breastfeeding during COVID-19 pandemic: a systematic review of published pregnancy cases. *Front Public Health* 2020; 8:558144. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.558144>
14. Durukan E, İlhan M, Bumin MA, Aycan S. 2 Hafta-18 aylık bebeği olan annelerde postpartum depresyon sıklığı ve yaşam kalitesi, *Balkan Medical Journal* 2011; 28: 385-93. <https://doi.org/10.5174/tutfd.2010.04117.3>
15. Küçüköğlü S, Aytekin A, Ateşeyan S. Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde bebeği yatan annelerin bebeklerine anne sütü verme eğilimleri ile emzirme öz yeterliliklerinin karşılaştırılması. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi* 2015; 4.2: 71-78.
16. Nalbantoğlu A, Nalbantoğlu B, Gökçay G. COVID-19 enfeksiyonu seyrinde annelerin emzirme ve anne sütü hakkında bilgi ve tutumları. *Namık Kemal Tıp Dergisi* 2020; 8(3): 314 – 320. <https://doi.org/10.37696/nkmj.779496>
17. Öztürk Ö, Sarıkaya P, Özdemir Ş, Çikendin Z, Zübül N. Anne sütü ve emzirme ile ilgili anneler tarafından bilinen doğrular ve yanlışlar. *Güncel Pediatri* 2018; 16(2), 40-54.
18. Yenal K, Tokat MA, Ozan YD, Çeçe Ö, Abalın FB. Annelerin emzirme öz-yeterlilik algıları ile emzirme başarıları

- arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2013; 10(2), 14-19.
19. Yiğitbaş Ç, Kahrıman İ, Bulut K. Trabzon il merkezindeki hastanelerde doğum yapan annelerin emzirme tutumlarının değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012; 1(2), 49-59.
20. Kızıltepe C. Yenidoğan ve Süt Çocuğu Beslenmesinde IOWA Skalasının Geçerliliğinin Değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi*, 2011 ;32-59.
21. Engindeniz AN, Küey L, Kültür S. Edinburg doğum sonrası depresyon ölçeği türkçe formu geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Bahar Sempozyumları* 1996; 1,51-52.
22. Aluş Tokat M, Okumuş H, Dennis CL. Translation and psychometric assessment of the breast-feeding self-efficacy scale-short form among pregnant and postnatal women in Turkey. *Midwifery* 2010; 26(1):101–108. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2008.04.002>
23. UNICEF. The state of the World's Children 2019. Children, food and nutrition: Growing well in a changing world. UNICEF, New York, 2019; 1-258. <https://www.unicef.org/reports/state-of-worlds-children-2019> (Accessed 22 Aug,2021)
24. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye 2019;143-146.http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tr/2018_tnsa_analiz_ve_rapor-56 (Erişim tarihi 22.08.2021).
25. Chrzan-Dętkoś, M, Walczak-Kozłowska T, Pietkiewicz A, Żołnowska J. Improvement of the breastfeeding self-efficacy and postpartum mental health after lactation consultations—Observational study. *Midwifery* 2021; 94, 102905. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2020.102905>
26. Muñoz-Amat B, Pallás-Alonso CR, Hernández-Aguilar MT. Good practices in perinatal care and breastfeeding protection during the first wave of the COVID-19 pandemic: a national situation analysis among BFHI maternity hospitals in Spain. *Int Breastfeed J* 2021;16(66) <https://doi.org/10.1186/s13006-021-00407-y>
27. Bor Ataman N, İpekçi N, Öztürk M. Emziren annelerin korona virüs anksiyetesi ve emzirme öz-yeterlilik arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Göbeklitepe International Journal of Health Sciences* 2021;4(4):70-86
28. Hull N, Kam RL, Gribble KD. Providing breastfeeding support during the COVID-19 pandemic: concerns of mothers who contacted the Australian breastfeeding association. *MedRxiv* 2020; 07:18.20152256.
29. Costantini C, Joyce A, Britez Y. Breastfeeding experiences during the COVID-19 lockdown in the United Kingdom: An exploratory study into maternal opinions and emotional states. *Journal of Human Lactation*. September 2021; 37(4), 649–662. <https://doi.org/10.1177/08903344211026565>
30. Bozkurt G, Tanrıverdi FŞ, Tanrıverdi D. Postpartum dönemde annelerin bebek beslenmesi tutumlarını etkileyen faktörler. *Journal of Contemporary Medicine* 2021; 11(4): 543-549. <https://doi.org/10.16899/jcm.758144>
31. Meedya S, Fahy K, Kable A. Factors that positively influence breastfeeding duration to 6 months: A literature review. *Women Birth* 2020; 23(4):135-145. <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2010.02.002>
32. Ceulemans M, Foulon V, Ngo E, Panchaud A, Winterfeld U, Pomar L, et al. Mental health status of pregnant and breastfeeding women during the COVID 19 pandemic. A multinational cross sectional study. *Acta Obstetrica Et Gynecologica Scandinavica* 2021;100(7):1219-1229. <https://doi.org/10.1111/aogs.14092>
33. Kinser PA, Jallo N, Amstadter AB, Thacker LR, Jones E, Moyer S, et al. Depression, anxiety, resilience, and coping: The experience of pregnant and new mothers during the first few months of the COVID-19 pandemic. *Journal of Women's Health* 2021; 30(5), 654-664. <https://doi.org/10.1089/jwh.2020.8866>
34. Mayopoulos GA, Ein-Dor T, Dishy GA, Nandru R, Chan SJ, Hanley LE, et al. COVID-19 is associated with traumatic childbirth and subsequent mother-infant bonding problems. *Journal of Affective Disorders* 2021; 282, 122-125. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.12.101>
35. Brown A, Shenker N. Experiences of breastfeeding during COVID 19: Lessons for future practical and emotional support. *Maternal & Child Nutrition* 2021; 17(1), e13088. <https://doi.org/10.1111/mcn.13088>
36. Salvatore CM, Han JY, Acker KP, Tiwari P, Jin J, Brandler M, et al. Neonatal management and outcomes during the COVID-19 pandemic: an observation cohort study. *The Lancet Child & Adolescent Health* 2020; 4(10), 721-727. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30235-2](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30235-2)
37. Peng S, Zhu H, Yang L, Cao L, Huang X, Dynes M, et al. A study of breastfeeding practices, SARS-CoV-2 and its antibodies in the breast milk of mothers confirmed with COVID-19. *The Lancet Regional Health-Western Pacific* 2020; 4, 100045. <https://doi.org/10.1016/j.lanwpc.2020.100045>
38. Prankusol C, Sirikul W, Ongprasert K, Siviroj P. Factors affecting breastfeeding practices under lockdown during the COVID-19 pandemic in Thailand: A Cross-Sectional survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2021; 18.16: 8729. <https://doi.org/10.3390/ijerph18168729>
39. Vazquez-Vazquez A, Dib S, Rougeaux E, Wells JC, Fewtrell MS. The impact of the COVID-19 lockdown on the experiences and feeding practices of new mothers in the UK: Preliminary data from the COVID-19 New Mum Study. *Appetite* 2021; 156, 104985. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2020.104985>